

УДК 37.013.42:34 (075.8)

DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-1-372-383

**LEGAL SOCIALIZATION AND LEGAL EDUCATION OF CHILDREN
AND YOUTH OF DIGITAL TECHNOLOGIES**

**ПРАВОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ
ДИТЕЙ І МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Iryna SYZONENKO,

Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

sizonenco@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0955-4782>

*Berdiansk State Pedagogical
University,*

✉ 4, Schmidta street, Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100

Ірина СИЗОНЕНКО,

кандидат педагогічних наук,
доцент

*Бердянський державний
педагогічний університет*

✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100

Original manuscript received: May 30, 2021

Revised manuscript accepted: June 15, 2022

ABSTRACT

The article studies the problem of the activity of a social worker, a social teacher in legal socialization and legal education of children and youth by digital technologies. The European Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning is considered, the requirements for a specialist who ensures a high level of legal socialization of the individual in society are analyzed. The Concept for the Development of Digital Competences describes digital competence, which means digital and information literacy, the ability to use digital technologies for learning, professional activities and life in society. Programs and methodological recommendations on legal socialization are characterized: Methodological recommendations on social work with juvenile offenders, the Program for the formation of tolerance, the prevention of conflicts and hate crimes «Building the Future Together». The experience of legal education in schools is being studied, they have a system for organizing legal education, conditions for the development of legal consciousness, culture and experience in the legal behavior of students, but there is no experience in using interactive digital technologies, creating an innovative online educational environment for the legal socialization of children and youth. Examples of digital technologies that are used by specialists to organize legal socialization are given: the formation of motivation for an independent search for legal information, the solution of legal problems, the creation of legal online crossword puzzles, the development of skills for quick orientation in social and legal situations, the independent creation of interactive legal games, the study of the level of legal awareness about rights and obligations, etc. It is determined that the use of digital technologies in socio-pedagogical activities makes it possible to diversify the process of legal education, make it modern, interesting, accessible and direct it to prevent manifestations of negative behavior, the formation of legal education of children and youth.

Key words: legal socialization, children and youth, legal education, gamification, digital technologies, social teacher, social worker.

Вступ. Осучаснення законодавчої бази, оновлення курсу соціальної політики держави є закономірним результатом переосмислення назрілих суспільних проблем, серед яких важливе місце посідає соціально-правовий захист вразливих категорій населення, правова підтримка сімей, правова соціалізація дітей та молоді. Соціальна робота, що безпосередньо пов'язана з реалізацією стратегічних завдань соціальної політики, зорієнтована не лише на надання соціальної допомоги, але й на створення умов для заохочення молодого покоління до самостійного вирішення власних проблем у правовому полі, повноцінного входження у соціально-правовий простір суспільства. Соціальні працівники, фахівці із соціальної роботи, соціальні педагоги, здійснюючи активний вплив на соціальну політику в системі управління соціальними процесами в сучасних умовах, покликані забезпечувати впровадження актуальних, інноваційних тенденцій, цифрових технологій соціально-правового захисту дітей, правової соціалізації молоді.

Проблема вивчення сучасних тенденцій у галузі соціальної роботи з правової соціалізації особистості пов'язана з вивченням нормативно-правових документів. У межах євроінтеграційних поступів, правової імплементації норм міжнародного права, наказами Міністерства соціальної політики України було затверджено низку програм, методичних рекомендацій з питань соціальної роботи та підтримки підростаючого покоління, зокрема «Методичні рекомендації із соціальної роботи з неповнолітніми, які вчинили правопорушення», «Програма формування толерантності та попередження конфліктів та злочинів на ґрунті ненависті «Будуємо майбутнє разом!», «Кваліфікаційна характеристика професії «Фахівець із соціальної роботи!», «Класифікатор соціальних послуг» тощо. Відповідно до цих нормативних документів, чинного законодавства України по роботі з дітьми та молоддю здійснюється соціальна робота щодо їхньої правової соціалізації та правового виховання.

Наукові пошуки дослідників актуалізують проблематику правової соціалізації особистості. Так, науковиця І. Жаровська [4] наголошує на єдності та взаємозалежності таких юридичних явищ, як правова соціалізація та правове виховання; І. Коваленко [9] досліджує правову соціалізацію як процес формування правової культури особистості; А. Оверченко [14] розкриває проблему правової соціалізації як процес становлення правосвідомості особистості. Про підготовку провідників у світ правової соціалізації дітей та молоді йдеться в наукових доробках Я. Кічука (правова компетентність соціальних педагогів) [8], О. Лісовця (соціально-правова компетентність майбутніх соціальних працівників) [12], Н. Розіної (соціально-правова компетентність майбутніх кваліфікованих робітників) [18] та ін. Використання цифрових технологій в освітньому процесі описано в наукових працях Н. Саєнко, Т. Голуб, Ю. Лавриш [3]; особливості цифровізації освітнього середовища розглянуті в статтях С. Карплюк [6]; використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні розкриті науковцем О. Кривонос [11]; про розвиток цифрової компетентності педагогів в умовах цифрового

освітнього середовища закладу освіти йдеться в роботах Г. Генсерук, С. Мартинюк [2] та ін.

Однак аналіз наукових досліджень, законодавчої бази дає підстави стверджувати, що розв'язання проблеми соціально-педагогічної роботи з правової соціалізації, правового виховання дітей та молоді, яке б охоплювало інноваційні тенденції розвитку соціальної та освітньої галузі, сьогоденні умови організації освітнього процесу, зокрема використання сучасних комунікаційних, цифрових технологій, не освітлене в повному обсязі й потребує детального вивчення.

Метою статті є розкриття проблеми діяльності соціального працівника, соціального педагога з правової соціалізації та правового виховання дітей і молоді засобами цифрових технологій.

Методи та методики дослідження. Для досягнення мети використано комплекс методів: порівняльний, логіко-системний аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми з метою виявлення наукових підходів до процесу правової соціалізації особистості; контент-аналіз нормативних документів для окреслення законодавчої бази правової соціалізації; методи систематизації, узагальнення використовувалися для вивчення практичного досвіду правовиховної роботи у закладах загальної середньої освіти та виокремлення найбільш дієвих цифрових технологій правової соціалізації дітей і молоді.

Результати та дискусії. Сучасні реформаційні процеси на державному рівні в правовій та соціальній сфері актуалізували потребу в затвердженні кваліфікаційної характеристики професії «Фахівець із соціальної роботи» [7], де встановлені вимоги до фахівця, який зокрема зобов'язаний сприяти формуванню в громаді сімейних, патріотичних, правових цінностей, тим самим забезпечувати високий рівень правової соціалізації в суспільстві. Задля реалізації цього положення соціальний працівник повинен знати законодавство України з питань соціального захисту, соціальної роботи, охорони дитинства; основи сімейного, трудового, житлового законодавства; основи кримінального та цивільного права; нормативні, методичні та інші розпорядчі документи й матеріали, які регламентують організацію надання соціальних послуг; нормативно-правові акти, що регулюють охорону материнства та дитинства, права дітей та інших вразливих верств населення. Окрім цього, фахівець має володіти низкою професійних компетентностей, що лежать в основі його роботи та гарантують ефективність практичної діяльності.

Так, відповідно до Нової парадигми освіти в глобальному світі Європейський парламент і Рада Європейського Союзу схвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей [17], що визначаються як комбінація знань, навичок та ставлень. У документі зазначається, що знання складаються з концепцій, ідей та теорій, які вже встановлені та підтримують розуміння певної сфери або предмета; навички визначаються як здатність і спроможність здійснювати процеси та використовувати знання для досягнення результатів; ставлення описують сприйняття нових ідей, ситуацій, спонукають до відповідних реакцій або дій. Серед ключових

компетентностей, визначених Європейським Союзом, виокремлюється цифрова компетентність – це впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності, участі в житті суспільства, включає цифрову та інформаційну грамотність, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту. Базові знання, вміння, навички та ставлення, пов'язані саме з цифровою компетентністю, полягають у:

- знання можливостей таких технологій у процесі спілкування, творчості та інновацій, загальних принципів, механізмів, функцій різних пристроїв, програмного забезпечення та цифрових мереж, правових, етичних принципів, пов'язаних із використанням цифрових технологій;

- вміння використовувати цифрові технології для підтримки творчості, активної соціальної інтеграції, співпраці з іншими людьми для досягнення особистих, соціальних цілей, а також навичках використання, фільтрування, оцінки, створення, програмування та обміну цифровим змістом;

- відкритому та перспективному ставленні до розвитку цифрових технологій, критичному ставленні до інформації та її аналізу.

Відповідно до Концепції розвитку цифрових компетентностей [10], затвердженої Кабінетом Міністрів України, цифрова компетентність є «динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій». Також Законом України «Про освіту» визнано інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності та соціалізації.

Розширення спектру сучасних професійних знань, умінь та навичок, які повинні бути сформовані у фахівця із соціальної роботи, вимагає від нього обізнаності не лише в сфері законодавчого забезпечення, соціально-правового захисту прав різних категорій клієнтів, здійснення соціалізаційного процесу в правовій галузі, але й вільного використання цифрових технологій, розуміння їхніх базових функцій, можливостей різних онлан застосунків задля організації процесу правової соціалізації дітей та молоді, їхнього правового виховання.

Під час правової соціалізації зміст роботи соціального працівника полягає в правовому розвитку особистості, формуванні правових установок і ціннісно-правових орієнтацій, засвоєнні соціально-правового досвіду, оволодінні правовою культурою суспільства, включенні особистості в систему правовідносин, формуванні особи з відповідним рівнем правової свідомості, взаємодії особистості та суспільства тощо [19]. Діяльність соціального працівника з правової соціалізації дітей та молоді зосереджена на реалізації галузевих програм та методичних рекомендацій. Так, у межах реалізації Методичних рекомендацій із соціальної роботи з неповнолітніми, які вчинили правопорушення, спеціаліст, працюючи з дітьми, допомагає їм

розвивати практичні життєві навички, мотивує до відповідальності за власне життя, особистісного самовизначення та зростання; надає підтримку в самореалізації, пошуку та залученні зовнішніх ресурсів для розв'язання складних питань, розуміння відповідальності за власні дії. Основними принципами надання соціальних послуг неповнолітнім, які вчинили правопорушення, є: захист прав дитини (законність, соціальна справедливість); гуманізм (ставлення до дитини як до найвищої цінності, повага до неї); адресний та індивідуальний підхід до дитини (особливі потреби неповнолітніх, які вчинили правопорушення, виявлення проблем особистісного зростання та допомога в їх розв'язанні); пріоритетність інтересів дитини (підвищення внутрішньої мотивації, застосування в роботі позитивного досвіду, опора на сильні сторони дитини, віра в її здібності та потенційні ресурси щодо виправлення, надання переваги інтересам дитини в конфліктних ситуаціях) [13].

Ще одним кроком у галузі соціальної роботи щодо правової соціалізації дітей та молоді є впровадження Програми формування толерантності та попередження конфліктів та злочинів на ґрунті ненависті «Будуємо майбутнє разом». Метою Програми є формування в підлітковому та молодіжному середовищі толерантності у взаєминах, зменшення рівня соціальної напруги та правопорушень. Чотири тренінгові модулі Програми спрямовані на формування належного рівня усвідомленості молодими людьми власної ціннісної сфери, розуміння та прийняття цінностей іншої людини, почуття відповідальності за власне життя, вчинки, оптимізацію процесу постановки життєвих цілей та пошуку шляхів їх досягнення [16].

Правова соціалізація – це комплексний, складний, довготривалий процес, під час якого відбувається залучення особистості до правових норм, соціально-культурних цінностей, оволодіння правовими знаннями, формування правосвідомості, становлення активної життєвої позиції. Важливе місце в цьому посідає правове виховання дітей та молоді, що завжди на відміну від правової соціалізації є цілеспрямованим, організованим, керованим процесом. Інститут модернізації змісту освіти визначає, що головними завданнями правового виховання є підвищення загального рівня правової свідомості дітей та молоді, обізнаності з проблем порушення прав людини, формування досвіду безпечної поведінки, виховання поваги до прав та основних свобод людини, толерантне ставлення до потерпілих від насильства. На сайті Інституту представлений досвід правовиховної роботи закладів загальної середньої освіти в різних областях України [5], вивчення якого є важливим, оскільки дозволить ознайомитися з методичним забезпеченням і технологіями практичної діяльності соціальних педагогів з правової соціалізації та правового виховання дітей та молоді.

Так, цікавою є практика роботи Чемеровецького районного методичного кабінету Хмельницької області з питань науково-методичного забезпечення правовиховної діяльності педагогічних колективів, формування правової культури учнів. Суть досвіду полягає в здійсненні системно-функціонального підходу щодо модернізації методичного

забезпечення правовиховної та превентивної роботи педагогів; створенні системи сервісних послуг на диференційовані потреби педагогів (дидактичні, факторно-критеріальні комплекси, проекти, електронні зразки правовиховних форм та методів); розробці структурно-функціональної моделі правового виховання та педагогічного менеджменту правоосвітньої та правовиховної роботи; організації роботи педагогічної правової студії, завданнями якої є поетапна організація науково-методичного супроводу діяльності організаторів виховної роботи із врахуванням правових знань навичок, компетентностей і педагогічного досвіду [5].

У Тальнівській загальноосвітній школі I-III ступенів № 2 Тальнівської районної ради Черкаської області у варіативну складову навчальних планів введено такі факультативи: «Вчимося демократії разом», «Основи інформаційних технологій» (для учнів 9-11 класів); «Інфоматори» (для учнів 9 класів); «Права людини» (для учнів 10-11 класів). Учнівське самоврядування стало ініціатором круглих столів із представниками правоохоронних органів, депутатами міської ради тощо. Відповідно до Стратегії розвитку цього закладу загальної середньої освіти на 2020-2025 роки модернізація освітнього процесу передбачає вдосконалення змісту модульно-інтегрованої освітньої моделі школи за певними маршрутами, серед яких значне місце посідає реалізація модуля «Я і Закон». Цей модуль охоплює низку заходів правового спрямування: виставки літератури з правової тематики; випуск шкільних газет, плакатів, листівок «Людина й закон»; анкетування батьків з метою виявлення труднощів та проблем у правовому вихованні дитини; тематичні класні години «Які обов'язки у дітей» (1-4 класи), «Права і обов'язки батьків і дітей» (5-7 класи), «Захист прав дитини в Україні» (8-9 класи), «Юридична система в Україні»; Декади правових знань, бібліотечні уроки «Казкові порушники», «Від мене залежить майбутнє країни»; проведення різноманітних заходів з правового виховання в позакласній роботі із залученням працівників правоохоронних органів та юристів тощо.

Превенція відхилень у поведінці учнів, особливо соціально-небезпечних, протиправних дій є одним із завдань діяльності соціального педагога закладу загальної середньої освіти, а також запорукою успішного процесу правової соціалізації дітей та молоді. Прикладом діяльності в цьому напрямку є Запорізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 22, на базі якої створена Рада профілактики правопорушень серед неповнолітніх у школі. До її складу входять соціальний педагог, психолог, інші педагогічні працівники школи, представники батьківської громадськості, лідери учнівського самоврядування. Серед основних функцій діяльності Ради є:

✓ діагностична – реалізується через систему заходів, спрямованих на виявлення характеру і рівнів відхилень у поведінці учнів, з'ясування реального стану навчально-виховного процесу;

✓ координувальна – зумовлює ефективність взаємозв'язків між ланками ради, а також суб'єктами зовнішнього впливу на характер поведінки учнів (школа, сім'я, однолітки, заклади культури);

✓ творча – надає комісії право добору доцільних психолого-педагогічних, соціальних, організаційних впливів на школярів із врахуванням конкретних умов і особливостей;

✓ проєктивна – передбачає розробку нових ефективних форм і методів реагування на очікувану і реальну ситуацію із відхиленнями у поведінці чи із порушеннями морально-правових норм;

✓ оцінно-узагальнювальна – полягає у виборі адекватної системи її роботи на підставі аналізу і оцінки наявного стану;

✓ прогнозувальна – прогнозування результатів впливу соціально-педагогічних заходів на учнів, які мають відхилення в поведінці, профілактика порушень морально-правових норм.

До співпраці в межах діяльності Ради профілактики правопорушень закладу загальної середньої освіти залучаються працівники служби у справах дітей, органів опіки та піклування, ювенальної юстиції.

Аналіз досвіду роботи закладів освіти, методичних рекомендацій та програм з проблеми правової соціалізації дітей та молоді свідчить про наявність певної системи організації правової освіти, методичного забезпечення, створення умов для розвитку правової свідомості, культури та досвіду правової поведінки учнів, моделей взаємодії, співпраці, структури менеджменту суб'єктів правовиховної роботи, реалізацію основних напрямків та завдань правового і превентивного виховання. Проте система правової соціалізації та правового виховання дітей і молоді є складною, динамічною, залежною від зовнішніх соціальних, законодавчих, політичних умов, які постійно змінюються. Це, у свою чергу, викликає потребу постійного її наповнення новим змістом, дієвими механізмами впливу на правову свідомість та поведінку, добір ефективних методів і форм правової освіти, застосування інтерактивних цифрових технологій, створення інноваційного освітнього онлайн середовища для правової соціалізації дітей та молоді.

Це, передусім, стає викликом для закладів вищої освіти щодо підготовки фахівців з високим рівнем цифрової компетентності, здатних професійно здійснювати правовиховні функції та постійно реагувати на інноваційні зміни в освітньому і соціальному середовищі. Так, підготовка майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів до здійснення правової соціалізації дітей та молоді, формування в них знань з питань правового виховання, розширення уявлень про сучасні форми та методи правової соціалізації, розвиток умінь використовувати їх у практичній діяльності стало провідною метою навчальної дисципліни «Правова соціалізація дітей та молоді». Вона є вибірковою компонентою освітньо-професійної програми «Соціальна робота та соціальна педагогіка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету. Очікувані результати вивчення

навчальної дисципліни є: оволодіння сучасними формами, методами гейміфікації правової соціалізації дітей та молоді, сформовані вміння використовувати цифрові технології правової соціалізації у практичній діяльності.

Оскільки сучасні умови освітнього процесу вимагають новизни, переходу в онлайн середовище та використання при цьому сучасних цифрових технологій, здобувачі вищої освіти ознайомлюються з найбільш доцільними діджитал застосунками і роботі з правової соціалізації дітей та молоді. Відомо, що цифрові технології [15] – це електронні транзакції, що реалізуються шляхом використання Інтернету, дозволяють зробити освітній процес мобільним, диференційованим та індивідуальним, при цьому технології не замінюють викладача, а доповнюють його. Таким заняттям властиві адаптивність, керованість, інтерактивність, поєднання індивідуальної та групової роботи, часова необмеженість навчання тощо. Найбільш дієвими в процесі правової соціалізації дітей та молоді є цифрові технології гейміфікації виховної діяльності. Гейміфікація [1] – це використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення здобувачів освіти до розв'язання правових проблем. Геміфікація застосовується з метою формування навичок правової поведінки; візуалізації та підкреслення правових або неправомірних дій, які важко продемонструвати за допомогою традиційних методик; створення ситуації змагання між учасниками; самоспостереження за власним правовим розвитком.

З метою організації правовиховного процесу дітей та молоді, зокрема, формування мотивації до самостійного пошуку правової інформації, вирішення цікавих завдань можна використовувати онлайн інструменти для організації, наприклад, правових квестів – prezi.com, QR генератор, створення правових онлайн кросвордів – crosswordlabs. Задля вироблення навичок швидкої орієнтації в соціально-правових колізіях, які можуть виникнути в повсякденному житті, здобувачам освіти пропонується пограти в правовий онлайн лабіринт, що створюється за допомогою веб додатку Wordwall. Для самостійного створення інтерактивних правових ігор рекомендуються веб-додатки LearningApps, Vaamboozle, Quizlet, Kahoot тощо. Вивчення рівня правової обізнаності дітей та молоді може відбуватися на сайті Центру інформації про права людини, на якому можна пройти тест «Як добре ви знаєте свої права» (2022) з метою перевірки рівня знань про права людини в різних сферах життя. Також на сайті Українського кризового медіа-центру пропонується онлайн тест «Права людини – чи знаєте, чи згадаєте, чи впізнаєте?» (2022). Завжди цікавою формою онлайн роботи з правової соціалізації дітей та молоді є перегляд мультфільмів, сучасні та цікаві відео можна подивитися на Офіційній сторінці Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні в Youtube (2022). Також у цьому відеохостінгу представлені змістовні та корисні відео на правову тематику «Права дитини. Урок від патрульних», «Обов'язки дитини. Поради від патрульних», що можна запропонувати для перегляду здобувачам освіти в межах проекту «Шкільний офіцер», метою якого є сприяння діяльності закладів освіти щодо

профілактики правопорушень серед дітей, правового виховання та створення безпечного освітнього середовища.

Широке коло різноманітних онлайн-ресурсів, діджитал застосунків дозволяє урізноманітнити процес правовиховної роботи, зробити його сучасним, цікавим, доступним у будь-яких умовах для всіх учасників освітнього процесу. Використання цифрових технологій у процесі правової соціалізації дітей та молоді спрямовано на попередження проявів негативної поведінки, правопорушень, формування правової освіченості, знань про права й обов'язки, вироблення відповідальної поведінки, засвоєння позитивних зразків взаємодії в онлайн середовищі.

Висновки. Таким чином, правова соціалізація дітей та молоді – складний, динамічний, безперервний процес, що потребує врахування законодавчих, політичних змін та умов сьогодення. Перехід соціальної та освітньої сфери в онлайн середовище вимагає від соціальних працівників, соціальних педагогів упровадження актуальних інноваційних тенденцій, цифрових технологій соціально-правового захисту, правової соціалізації та виховання. Аналіз досвіду діяльності закладів загальної середньої освіти засвідчив про наявність системи методичного забезпечення правовиховної роботи, розробку та впровадження функціональних моделей правового виховання, структур педагогічного менеджменту правоосвітньої діяльності. Однак наявні здобутки не в повному обсязі задовольняють потреби в повноцінній правовій соціалізації дітей та молоді в сьогоденних реаліях, вказують на важливість і необхідність використання цифрових технологій, розширення спектру професійних компетентностей фахівців, зокрема їхньої цифрової грамотності, вмінь створення цифрового контенту, використання різних онлайн застосунків задля здійснення процесу правової соціалізації дітей та молоді, їхнього правового виховання.

Література

1. Гейміфікація як засіб підвищення мотивації учнів до навчання. *Classtime blog*. URL: <https://inlnk.ru/kXGVyQ> (дата звернення: 08.06.2022).
2. Генсерук Г. Розвиток цифрової компетентності майбутніх учителів в умовах цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Одеса : 2019. Вип. 19, т. 2. С. 158–162.
3. Дидактичний потенціал цифрових освітніх технологій для освітнього процесу : монографія. / Саєнко Н. та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 154 с.
4. Жаровська І. Правове виховання – важлива частина соціалізації особи. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 2. С. 3–8.
5. Інформація про досвід виховної роботи в областях України. *Офіційний сайт Інституту модернізації змісту освіти*. URL: <https://drive.google.com/file/d/1RMSWgvf4cwuk3NgRnm3h-IDskSEanDV0/view> (дата звернення: 06.06.2022).
6. Карплюк С. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України : трансформаційні процеси і перспективи розвитку* : матеріали методологічного семінару НАПН України, 04 квітня 2019 р. URL: <https://inlnk.ru/Pm5vkp> (дата звернення: 08.06.2022).
7. Кваліфікаційна характеристика професії «Фахівець із соціальної роботи» : від 24.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.06.2022).

8. Кічук Я. Розвиток правової компетентності у майбутніх фахівців: євроінтеграційний контекст та вітчизняні реалії. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія «Педагогічні науки». 2016. № 1. С. 92–102.

9. Коваленко І. Правова соціалізація як процес формування правової культури. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 6. С. 43–45.

10. Концепція розвитку цифрових компетентностей : від 3 березня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80> (дата звернення: 06.06.2022).

11. Кривонос О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні. URL: <https://inlnk.ru/dnY1y8> (дата звернення: 08.06.2022).

12. Лісовець О. Методологічні засади організації процесу формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 1. С. 140–146.

13. Методичні рекомендації із соціальної роботи з неповнолітніми, які вчинили правопорушення : від 20 жовтня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 07.06.2022).

14. Оверченко А. Правова соціалізація як процес становлення правосвідомості особистості. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*, № 9, 2019. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-9.%p> (дата звернення: 07.06.2022).

15. Осадча Л. Психологічні особливості впровадження та використання цифрових технологій в освітніх процесах у ВУЗі. *International Scientific Journal «Internauka»*. 2018. № 8. С. 50–56. URL: <http://www.inter-nauka.com> (дата звернення: 07.06.2022).

16. Програма формування толерантності та попередження конфліктів та злочинів на ґрунті ненависті «Будуємо майбутнє разом». URL: <https://inlnk.ru/846waM> (дата звернення: 08.06.2022).

17. Рамкова програма ЄС щодо оновлення ключових компетентностей. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53#body-tab> (дата звернення: 03.06.2022).

18. Розіна Н. Модель формування соціально-правової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у ПТНЗ. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. *Професійна педагогіка*. 2016. № 11. С. 107–114.

19. Сизоненко І. Соціальна робота з правової соціалізації особистості. *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри* : збірник тез III Міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 квітня 2018 р. Кропивницький : ПБНЗ КІДМУ, 2018. С. 196–199.

References

1. Gejmifikaciya yak zasib pidvy'shennya moty'vaciyi uchniv do navchannya (2021) [Gamification as a way to increase the motivation of students to study]. URL: <https://inlnk.ru/ELRIX0> [in Ukrainian].

2. Genseruk G. (2019) *Rozvy'tok cy'frovoi kompetentnosti majbutnix uchy'teliv v umovax cy'rovogo osvith'ogo seredov'y'shha zakladu vy'shhoiy osvity'* [The development of the digital competence of future teachers in the minds of the digital lighting medium Innovaciina pedagogika]. Odesa, t. 2, p. 158–162. [in Ukrainian].

3. Dy'dakty'chny'j potencial cy'frovy'x osvitnix tehnologij dlya osvitn'ogo procesu (2021) [Didactic potential of digital learning technologies] : monografiya. Sayenko N. ta in. Kyiv : Centr uchbovoyi literatury'. p.154. [in Ukrainian].

4. Zharov's'ka I. (2017) *Pravove vy'xovannya – vazhly'va chasty'na socializaciyi osoby'* [Legal education as an important part of the socialization of the individual], *Istori'y'ko-pravovy'j chasopy's*. № 2. p. 3–8. [in Ukrainian].

5. Informaciya pro dosvid vy`xovnoyi roboty` v oblastiakh Ukrayiny` (2022) [Information about the experience of educational work in the regions of Ukraine]. Oficijny`j sajt Instytutu modernizaciyi zmistu osvity`. URL: <https://drive.google.com/file/d/1RMSWgvf4cwuk3NgRnm3h-IDskSEanDV0/view> [in Ukrainian].
6. Karplyuk S. (2019). *Osobly`vosti cy`frovizaciyi osvितn`ogo procesu u vy`shhij shkoli* [Features of digitalization of the educational process at the university]. Informacijno-cy`frovij osvितnij prostir Ukrayiny` : transformacijni procesy` i perspekty` vy` rozvy`tku : materialy` metodologichnogo seminaru NAPN Ukrayiny`. URL: <https://inlnk.ru/Pm5vkp> [in Ukrainian].
7. Kvalifikacijna charakterysty`ka profesiyi «Faxivecz` iz social`noyi roboty» (2016) [Qualification characteristics of the profession «Specialist in social work»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Kichuk Ya. (2016) *Rozvy`tok pravovoyi kompetentnosti u majbutnix faxivciv: yevointegracijny`j kontekst ta vitchy`znyani realiyi* [Development of legal competence of future specialists: european integration context and domestic realities]. Zbirny`k naukovy`x prac` Nacional`noyi akademiyi Derzhavnoyi pry`kordonnoyi sluzhby` Ukrayiny`. Seriya «Pedagogichni nauky`. № 1. p. 92–102. [in Ukrainian].
9. Kovalenko I. (2011) *Pravova socializaciya yak proces formuvannya pravovoyi kul`tury`* [Legal socialization as a process of formation of legal culture]. Visny`k Kny`zhkovoyi palaty`. № 6. p. 43–45. [in Ukrainian].
10. Koncepciya rozvy`tku cy`frovij`x kompetentnostej (2021) [The concept of developing digital competencies]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80> [in Ukrainian].
11. Kry`vonos O. (2014) *Vy`kory`stannya informacijno-komunikacijny`x texnologij v navchanni* [The use of information and communication technologies in education]. URL: <https://inlnk.ru/dnY1y8> [in Ukrainian].
12. Lisovec` O. (2018) *Metodologichni zasady` organizaciyi procesu formuvannya social`no-pravovoyi kompetentnosti majbutnix social`ny`x pracivny`kiv* [Methodological bases of the organization of process of formation of social and legal competence of future social workers]. Pedagogichny`j chasopy`s Voly`ni. № 1. p. 140–146. [in Ukrainian].
13. Metody`chni rekomendaciyi iz social`noyi roboty` z nepovnolitnymi`, yaki vchy`ny`ly` pravoporushennya (2015) [Methodical recommendations on social work with juvenile offenders]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
14. Overchenko A. (2019) *Pravova socializaciya yak proces stanovlennya pravosvidomosti osoby`stosti* [Legal socialization as a process of formation of legal consciousness of the individual]. Zbirny`k naukovy`x prac` «Problemy` suchasnoyi psy`xologiyi», № 9. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-9-%p> [in Ukrainian].
15. Osadcha L. (2018) *Psy`xologichni osobly`vosti vprovadzheniya ta vy`kory`stannya cy`frovij`x texnologij v osvितnix procesax u VUZI* [Psychological features of the introduction and use of digital technologies in educational processes]. International Scientific Journal «Internauka». URL: <http://www.inter-nauka.com> [in Ukrainian].
16. Programa formuvannya tolerantnosti ta poperedzhennya konfliktiv ta zlochij`niv na g`runti nenavy`sti «Buduyemo majbutnye razom» (2016) [The Program for the formation of tolerance, the prevention of conflicts and hate crimes «Building the Future Together»] URL: <https://inlnk.ru/846waM> [in Ukrainian].
17. Ramkova programa YeS shhodo onovleny`x klyuchovy`x kompetentnostej (2018) [The European recommendation on key competences for lifelong learning is considered]. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53#body-tab> [in Ukrainian].

18. Rozina N. (2016) *Model' formuvannya social'no-pravovoyi kompetentnosti majbutnix kvalifikovany'x robitny* [Model of formation of social and legal competence of future skilled workers]. *Naukovy'j visny'k Insty'tutu profesijno-texnichnoyi osvity` NAPN Ukrainy` . Profesijna pedagogika*. № 11. p. 107–114. [in Ukrainian].

19. Sy' zonenko I. (2018) *Social'na robota z pravovoyi socializaciyi osoby`stosti* [social work on the legal socialization of the individual]. *Naukovi poshuky` u III ty'syacholitti: social'ny'j, pravovy'j, ekonomichny'j ta gumanitarny'j vy'miry` : zbirny'k tez III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kropy'vny'cz'ky'j : PVNZ KIDMU*, p. 196–199. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено вивчення проблеми діяльності соціального працівника, соціального педагога з правової соціалізації та правового виховання дітей і молоді засобами цифрових технологій. Проаналізовані вимоги до фахівця, який покликаний забезпечувати високий рівень правової соціалізації особистості в суспільстві. Зокрема, на підставі огляду Європейської рамкової програми оновлених ключових компетентностей, Концепції розвитку цифрових компетентностей виокремлено цифрову компетентність, що полягає в цифровій та інформаційній грамотності, вмінні використовувати та взаємодіяти з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності та участі в житті суспільства. Схарактеризовано зміст програм та методичних рекомендацій з питань правової соціалізації, зокрема, «Методичних рекомендацій із соціальної роботи з неповнолітніми, які вчинили правопорушення»; «Програми формування толерантності та попередження конфліктів та злочинів на ґрунті ненависті «Будуємо майбутнє разом»». Вивчено досвід правовиховної роботи закладів загальної середньої освіти, що засвідчив про наявність певної системи організації правової освіти, умов для розвитку правової свідомості, культури та досвіду правової поведінки здобувачів освіти, проте відсутній досвід використання інтерактивних цифрових технологій, створення інноваційного освітнього онлайн середовища для правової соціалізації дітей та молоді. У статті наведені приклади діджитал застосунків, що можуть використовуватися фахівцями задля організації правовиховного процесу, зокрема в процесі формування мотивації до самостійного пошуку правової інформації; вирішення правових завдань; створення правових онлайн кросвордів; вироблення навичок швидкої орієнтації в соціально-правових ситуаціях; самостійного створення інтерактивних правових ігор; вивчення рівня правової обізнаності щодо прав та обов'язків тощо. Визначено, що використання цифрових технологій у соціально-педагогічній діяльності дозволяє урізноманітнити процес правовиховної роботи, зробити його сучасним, цікавим, доступним та спрямувати на попередження проявів негативної поведінки, формування правової освіченості дітей та молоді.

Ключові слова: *правова соціалізація, діти та молодь, правове виховання, заклади загальної середньої освіти, цифрові технології, гейміфікація, соціальний педагог, соціальний працівник.*